

УДК 338.43.01:636.2:658.512

В. М. Орел,

к. е. н., доцент кафедри економіки та менеджменту

Миколаївська філія ПВНЗ "Європейський університет"

ЕКОНОМІЧНА СИСТЕМА ОЦІНКИ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ НА СВИНАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

V. Orel,

candidate of economical science, associate professor of the chair

"Economics and Management" Mykolaiv branch PVNZ "European University" (Ukraine)

ECONOMIC SYSTEM EVALUATION OF PRODUCTION COSTS PIG ENTERPRISESE

У статті розглянуто витрати, які потрібно класифікувати в системі управління для правильного нормування. Однак майже кожне західне підприємство створює свою власну та унікальну систему класифікації для витрат, яка має відображати їх специфіку. У той же час, всі класифікації витрат носять умовний характер за деякими ознаками. На основі оцінки виробничих витрат можна зробити оцінку всіх процесів відтворення, праці, управління, забезпечуючи високу конкурентоспроможність. Незважаючи на несприятливі зовнішні впливи свинарської галузі, вирішальну роль у розвитку промисловості відіграють внутрішні чинники. У тих господарствах, де навіть віддалено близько до параметрів, перерахованим вище конкурентного виробництва свинини, результати дуже позитивні: виробництво стає рентабельним. Результати дослідження показали, що у зв'язку з цим, для більшості свинарських господарств, необхідні для реалізації конкурентні стратегії управління витратами, що дозволяє максимально використовувати наявні внутрішні ресурси. Поліпшення виробничих відносин залежить від економічно розумного взаємозв'язку між державою і сільськогосподарськими підприємствами.

In the article the costs be classified management system for proper regulation. However, almost every Western company creates its own unique system and classification for expenditure which should reflect their specifics. At the same time, all classification costs are conditional on certain criteria. Based on estimates of production costs can make an assessment of all processes of reproduction, labor, management, ensuring high competitiveness. Despite the adverse external influences pig industry, a crucial role in the development of the industry play internal factors. In those economies where even remotely close to the parameters listed above competitive pork production, the results are very positive: the production becomes profitable. The results showed that in this regard, for most pig farms needed to implement competitive strategies of cost management, which allows maximum use of available domestic resources. Improvement of relations depends on economically reasonable relationship between the state and agricultural enterprises.

Ключові слова: виробничі витрати, постійні та змінні витрати, методи виробничого обліку, обсяг виробництва, інформаційна система управління, собівартість продукції, дохід, прибуток.

Key words: production costs, fixed and variable costs, cost accounting methods, production capacity, management information system, cost of production, income, profit.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Система виробничих витрат визначається головною ознакою поділу витрат для обліку та планування на змінні і постійні. У практиці ж обліку витрат та обчислення собівартості продукції такий розподіл витрат у свинарських організаціях не використовується. Це частково пояснюється слабкою організацією аналітичної роботи, коли в системі управління не використовується модель "витрати — випуск — результат", а в системі контролю не виявляються відхилення затрат від їх нормативів, викликані змінами обсягів виробництва і т.д. Однак вже нині з впровадженням в господарствах економічних методів управління і пов'язаних з ним прогресивних методів виробничого обліку витрат, роль класифікації витрат, по відношенню до обсягу виробництва, значно зростає. Тому тут необхідне обґрунтоване визначення складу груп витрат по відношенню до обсягу виробництва в сільському господарстві. При цьому, в практичній діяльності суворо дотримується принцип "різні витрати для вирішення різних цілей і управлінських завдань". Класифікація в сільському господарстві

витрат на постійні та змінні відіграє важливу роль. Такий поділ дає можливість чітко визначити чистий дохід для всіх рівнів виробництва (сегмент, підприємство, галузь), а також граничний дохід. Це також дає можливість скорегувати витрати-надходження в часі.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Аналіз пропонує в економічній літературі ознак класифікації витрат виробництва показав, що вміст затрат не є однаковим для вчених. Більшість авторів у вищезазначених роботах розглядають тільки поверхневі ознаки класифікації, які ми використовуємо у плануванні, обліку витрат і обчислення собівартості продукції. Однак, на наш погляд, треба використовувати отриману інформацію для аналізу та контролю, регулюванню та нормуванню. Для більш глибокого вивчення даної проблеми необхідно вивчити також класифікації витрат у західних країнах ринкової економіки. Еаші вчені роз-

робили забагато класифікаційних ознак для витрат та вони мають самостійне значення, вчені інших країн майже не класифікують витрати в управлінському обліку. Тут прийнято виділяти такі елементи витрат: прямі витрати на матеріали; прямі витрати на робочу силу; інші прямі витрати; загальногосподарські (непрямі) витрати [1]. І.І. Кринецький аналізував вітчизняну та західні системи класифікації витрат в обліку та зробив висновок, що наша класифікація має перевагу над іншими в тому, що наша класифікація об'єднує ознаки для всіх галузей економіки [2]. Однак є ряд ознак які притаманні всім класифікаціям витрат в обліку. До цих ознак ми відносимо поділ на прямі та непрямі, на основні та накладні, на змінні та постійні. Однак майже кожне західне підприємство створює свою власну та унікальну систему класифікації для витрат, яка має відобразити їх специфіку. У той же час, всі класифікації витрат носять умовний характер за деякими ознаками. Так вони часто замінюється одне поняття іншим (наприклад: непрямі і накладні, основні і постійні). У вітчизняній теорії та практиці з домінуючою думкою про абсолютну точність даних бухгалтерського обліку і з простим різним тлумаченням одних і тих же витрат у роботах багатьох авторів з даної проблеми, без урахування практичного значення, виходить іноді безліч класифікаційних груп. З даної проблеми також відсутня єдина думка серед вітчизняних вчених-економістів. Так, Є.Ф. Борисов [3], С.Д. Ільєнкова [4] поділяють витрати по відношенню до обсягу виробництва на постійні та змінні, І.В. Бойко [5], А.А. Кулік [6] — на умовно змінні і умовно постійні, В. Дичаковська [7], В.І. Зінченко [8] — на змінні, умовно змінні і постійні витрати.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Впровадження різних методів виробничих витрат та їх впровадження, обліку і їх оптимізації при використанні в поєднанні між собою і різними системами планування дають нам змогу прийняти обґрунтовані методи та сформулювати методологічні аспекти оцінки управління виробництвом продукції свинарства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

При розробці класифікації витрат за тією або іншою ознакою необхідно враховувати: особливості технології та організації виробництва усередині окремих галузей і підгалузей сільського господарства, які обумовлюють формування специфічних видів витрат; специфічність об'єктів виробництва, об'єктів планування, обліку витрат і об'єктів калькуляції біологічних активів; внутрішньогосподарські економічні та виробничі відносини при різних формах організації виробництва, праці та її оплати; форму власності в даній організації, її організаційно-правову форму, організаційну структуру і структуру управління господарюючого суб'єкта; передумови та необхідність впровадження управлінського обліку, стратегічного планування та управління, зумовлені економічними умовами ринкової економіки і вільної виробничої діяльності сільськогосподарських організацій; можливість впровадження різних методів виробничого планування, обліку і їх оптимізації при використанні в поєднанні між собою і різними системами планування, обліку витрат (директ костинг, стандарт костинг й ін.); рівень кваліфікації працівників усіх економічних служб і оснащеність їх діяльності сучасними засобами обчислювальної техніки та засобами комунікацій інформації; інфляційні процеси та дотаційну політику держави по відношенню до сільського господарства; необхідність, потребу і затребуваність корисної, доречної і гнучкої інформації про виробничу діяльність для управління. На нашу думку, витрати, в першу чергу, необхідно групувати за економічним змістом. Для сільського господар-

ства важливим є класифікувати витрати за економічною ознакою. Це необхідно для визначення співвідношення витрат для живої і матеріалізованої праці в кожному продукті для кожного окремого підприємства та в цілому в галузі. Також це допоможе при аналізі продуктивності праці.

Найчастіше витрати за економічною ознакою поділяють на основні та накладні витрати. Цей розподіл за технологічним процесом, за висловом А.Г. Зіночка, становлять "... головну субстанцію продукту" [9, с. 56]. У свинарстві до групи основних витрат, безпосередньо пов'язаних з технологією виробництва продукції, відносяться витрати на оплату праці виробничих робітників, витрати на корми, добрива, засоби захисту тварин, витрати на утримання основних засобів, роботи і послуги та інші основні витрати. Ці витрати в структурі собівартості продукції свинарства в аналізованих господарствах коливаються в межах 80—90%. Отже, ці витрати є основними не тільки за характером їх участі в процесі виробництва, але і за питомою вагою в собівартості продукції.

До накладних витрат відносяться витрати, пов'язані з організацією, обслуговуванням і управлінням виробництва. Такий розподіл має велике практичне значення при обчисленні собівартості товару. Ми знаємо, що за цією класифікацією можливо скоротити певні витрати в технологічному процесі виробництва, що не призведе до шкоди. За способом віднесення (або методом розподілу) до об'єктів виробництва (обліку затрат, планування та калькуляції), витрати поділяються на прямі і непрямі. "Прямі витрати, зазначали Лисситса, Т. Бабичева, безпосередньо відносяться до обробітку окремих культур (або груп культур), до виконання окремих видів робіт, утримання певних груп худоби" [10, с. 24]. Аналогічні визначення прямих витрат давали в своїх роботах М.І. Литвин і В.Д. Гревцова [11], з чим не можна не погодитися.

Ділення виробничих витрат на прямі і непрямі має певну схожість з поділом їх на основні і накладні. Всі вчені сходяться на тому що потрібно використовувати розподіл витрат на прямі і непрямі. Відзначимо, що однією з найбільш оптимальних та об'єктивних класифікацій витрат в свинарстві, що відповідає сучасним вимогам, завданням і функціям управлінського обліку, планування, контролю, аналізу витрат і обчислення собівартості продукції в системі управління ефективністю виробництва продукції свинарства є класифікація, наведена в таблиці 1.

У сільському господарстві виникає об'єктивна необхідність класифікації витрат за іншими ознаками, що обумовлено особливостями процесів виробництва. З метою більш раціональної організації планування та обліку, а також контролю і обґрунтованого обчислення собівартості продукції зазначені вище витрати представляється можливим поділяти таким чином, щоб їх частка, що включається до собівартості продукції у звітний період, відповідала кількості продукції, виготовленої в цьому ж періоді. Звідси доцільно групувати їх за тривалістю дії відповідно до допущення тимчасової визначеності фактів господарського життя на поточні, періодичні, майбутні і витрати майбутніх періодів. Поточні витрати забезпечують хід виробничого процесу, а тривалість їх дії не перевищує одного року. Існує також періодичні витрати — це витрати, які виникають інколи для забезпечення процесу виробництва на деякий незначущий період часу. Інколи це може бути декілька років. У плануванні та обліку періодичні витрати необхідно враховувати як витрати майбутніх періодів або як капітальні вкладення в об'єкти основних засобів неінвентарного характеру.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Ми не можемо спрогнозувати, як зміняться витрати чи зміняться взагалі. Деякі з них не змінюються, або

Таблиця 1. Класифікація витрат в інформаційній системі управління свинарством

Признак класифікації	Групи витрат
1. За економічним вмістом	1. Витрати на споживання засобів праці 2. Витрати на споживання предметів праці 3. Витрати на оплату живої праці
2. По відношенню до виробничого процесу	1. Основні - технологічні 2. Організаційно-управлінські
3. Стосовно обсягу виробництва	1. Умовно-змінні 2. Умовно-постійні
4. За місцем виникнення, видам продукції, робіт, послуг	1. Госпрозрахункові (центру відповідальності) 2. Галузеві (галузі) 3. Господарські (організації) 4. Одиниці продукції, робіт, послуг
5. По складу і ступеня однорідності (за статтями) витрат	1. Прості статті витрат 2. Комплексні статті витрат (елементи)
6. За способом розподілу і віднесення на об'єкти виробництва, обліку та калькуляції	1. Прямі 2. Опосередковані
7. За тривалістю дії (стосовно часу визначення фактів)	1. Поточні 2. Періодичні 3. Витрати майбутніх періодів
8. По відношенню до планування (нормування)	1. Планові (нормативні) витрати 2. Відхилення від планових (нормативних) витрат
9. За ролі (участі) і доцільності витрат у виробничому процесі	1. Виробничі витрати 2. Позавиробничі (комерційні) витрати 3. Продуктивні витрати 4. Непродуктивні витрати
10. Відносно прибутковості виробництва продукції	1. Граничні (маржинальні) витрати 2. Природні (інкрементні) витрати 3. Інфляційні витрати
11. По відношенню до біологічних активів та їх продуктивності	1. Матеріальні підтримуючі витрати 2. Матеріальні продуктивні витрати

змінюються незначно, або стрибкоподібно, інші прямо пропорційно. Саме тому ми поділяємо їх на постійні та змінні. Такий поділ дає можливість проводити оперативний контроль за витратами. Також ми можемо прораховувати зв'язки між окремими факторами та кінцевим результатом, що дозволить більш ефективно приймати управлінські рішення, що в кінці позитивно має відобразитися на собівартості товару.

У практичній діяльності свинарські організації застосовують великий комплекс різноманітних заходів для підвищення ефективності використання факторів виробництва. Наприклад, можна позитивно вплинути на продуктивність при відгодівлі свиней завдяки поліпшенню утримання і годівлі. Однак, незважаючи на всі зусилля, продуктивність тварин можна підвищити тільки до певного (обмеженого) граничного доходу. Це залежить від продуктивності. Тобто чим більше тварин додаємо, то більше витрачаємо на них. А так дохід в загальному розрахунку зменшується відносно кількості тварин. Цей факт називається законом зниження темпів зростання доходів. Виходячи з цього закону, у виробничій діяльності необхідно прагнути до оптимальної інтенсивності, тобто отримання високої продуктивності тварин при одночасному отриманні максимального розміру прибутку.

Література:

1. Петряєва З.Ф. Організація і методика економічного аналізу: навч. посібник / З.Ф. Петряєва, Г.Г. Хмеленко. — Харків: Вид-во ХНЕУ, 2008. — Ч. 2. — 240 с.

2. Кринецький І.І. Основи научних досліджень / І.І. Кринецький. — Київ; Одеса: Вища шк., 1981. — 18 с.

3. Борисов Е.Ф. Экономическая теория / Е.Ф. Борисов. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: Юрайт-Издат, 2005. — 399 с.

4. Инновационный менеджмент / За ред. С.Д. Ильенковой. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: Юнити-Дана, 2007. — С. 303—307.

5. Бойко І.В. Інноваційне розвиток державств-учасників СНГ в контексті глобальних викликів / І.В. Бойко // Сб. матеріалів XII Міжнарод. науч.-практ. конф. "Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки". — К.: СПД Цудзинович Т.І., 2008. — С. 7.

6. Кулик А.А. Определение эффективности общественного производства с позиций ценообразования на промышленном предприятии / А.А. Кулик // Экономика. Финанси. Право. — 2001. — № 1. — С. 7—9.

7. Дичаківська В. Вектори розвитку свинарства [Електронний ресурс] / В. Дичаківська. — Режим доступу: http://www.agrotimes.net/vektoru_roz-vitkusvinarstva.html

8. Организационно-экономический механизм управления техническим перевооружением на уровне объединений / В. И. Зинченко. — Киев: Укр. НИИТИ, 1990. — 44 с.

9. Зиночкин А.Г. О критерии интенсификации сельского хозяйства / А.Г. Зиночкин // Экономические проблемы интенсификации сельского хозяйства. Ч. I. — М.: Изд-во Моск. ун-та, 1966. — С. 29, 56.

10. Лисситса А. Анализ оболочек данных (DEA) — современная методика определения эффективности производства / А. Лисситса, Т. Бабичева // Discussion paper. — 2003. — № 50. — С. 24.

11. Збірник нормативних актів по реформуванню власності / За ред. В.Д. Гревцова. — К.: Урожай, 1993. — С. 43,12.

References:

1. Petryaeva, Z.F. and Khmelenuk, H.H. (2008), *Organization and methods of economic analysis* [The organi-

zation and methods of economic analysis], Vyd-vo KhNEU, Kharkiv, Ukraine.

2. Krinetsky, I.I. (1981), *Osnovy nauchnyh issledovaniy* [Basic research], Vishha shkola, Kyiv, Odessa, Ukraine.

3. Borisov, E.F. (2005), *Jekonomicheskaja teorija* [Economic theory], Jurajt-Izdat, Moscow, Russia.

4. Ilyenkov, S.D. (2007), *Innovacionnyj menedzhment* [Innovation management], Juniti-Dana, Moscow, Russia.

5. Boyko, I.V. (2008), "Innovative development of the CIS member states in the context of global challenges", *Sbornik materialov XII mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoy konferencii* [Collected materials XII International Scientific-Practical Conference], Problemy i perspektivy innovacionnogo razvitiya jekonomiki [Problems and perspectives of innovation development of economy], Kyiv, Ukraine.

6. Kulik, A.A. (2001), "Determination of the efficiency of production from the point of pricing in Industrial", *Ekonomika. Finansi. Right*, vol. 1, pp. 7—9.

7. Duchakovska, V. (2012), "Vector rozvitku svinarstva", *AgroTimes*, available at: http://www.agrotimes.net/vektoru_roz-vitkusvinarstva.html (Accessed 27 October 2015).

8. Zinchenko, V.I. (1990), *Organizacionno-jekonomicheskij mehanizm upravlenija tehniceskim perevooruzheniem na urovne obedinenij* [Organizational-economic mechanism of technical re-level associations], NIINTI, Kyiv, Ukraine.

9. Zinochkin, A.G. (1966), "On criteria intensification of agriculture", *Economic problems of agricultural intensification*, vol. 1, pp. 29—56.

10. Lissitsa, A. and Babicheva, T. (2003), "Analysis of the data envelope (DEA) - a modern method of determining the efficiency of production", *Discussion paper*, vol. 50, p. 24.

11. Grevtsova, V.D. (1993), *Zbirnik normative aktiv on reformuvannyyu vlasnosti* [Collection of normative acts on reforming property], Urozhaj, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 12.10.2015 р.